KNNV afdeling Apeldoorn

DE VIER JAARGETIJDEN

Jaargang 2022, nummer 4

INHOUD

Voorwoord *Hans Coppens* 3

Programma 4e kwartaal 3

Veteranenlandgoed Vrijland *Nina de Vries* 4

What 's in a name *Ruud Knol* 6

Ledenmutaties 8

Een gallenfeest bij het Woudhuis *Hilde Ham* 9

Broedplaats voor nieuw leven *Hilde Ham* 12

Poelen op de kaart *Robbin Buitink* 16

KNNV-lezing Ons Wilde Oosten door Michiel Hegener 16

Hoogveen in Ierland *Jan Folbert* 17

Vakantievertier *Hans Coppens* 18

KNNV – boeken *Ben Keizer* 20

Lidmaatschap 20

Algemene informatie KNNV afdeling Apeldoorn 21

Opzeggen van het lidmaatschap kan uitsluitend schriftelijk of per e-mail (wordt definitief als dit per e-mail bevestigd is) en wel per 1 januari met een opzegtermijn van 2 maanden (dus uiterlijk 31 oktober).

Foto's voorpagina Nina de Vries, opmaak: Nina de Vries

UITERSTE INLEVERDATUM KOPIJ 2023 – nr.1: 1 december 2022

Voorwoord van het bestuur

Hans Coppens

September 2022, *"de ergste droogte in 500 jaar"*

Is het werkelijk zo uitzonderlijk droog ?
Is het werkelijk zo uitzonderlijk warm ?
Is er werkelijk een uitzonderlijke lage rivierwaterstand ?

Als je alle sociale sites en nieuwsjournaal mag geloven dan is dit een bijzonder uitzonderlijk ernstig crisisjaar, maar als je de historische gegevens bekijkt en ook de statistieken van het KNMI ziet;
dan is het wel droog, maar gebeurt wel vaker,
dan is het wel warm, maar gebeurt wel vaker,
dan is er wel een lage rivierstand, maar gebeurt wel vaker.
Ook alle drie de omstandigheden tegelijk is de afgelopen eeuwen wel vaker voorgevallen.
We zijn nog al kort van memorie als het gaat om gebeurtenissen, onze hersenen zijn erg selectief in wat we onthouden, meestal alleen de goede herinneringen, de rest wordt weggefilterd.
Nu wil ik niet de huidige klimaattrend ontkennen, maar er meteen weer een crisis van maken gaat mij te ver.
Hoog water in de Eifel en Ardennen was (en is!) een ramp, maar is echt wel vaker gebeurd, naast die zekerstelling van water voor de industrie waren de jaarlijkse (!) overstromingen een reden voor de bouw van de stuwdammen in de Eifel en Ardennen.
De problemen zoals nu heersen zijn voornamelijk veroorzaakt door onszelf, niet door de natuur of het weer.
We moeten aanvaarden dat verandering de enige constante is.
Ons gedrag aanpassen zou ook kunnen, maar zoals ik de mensheid inschat, gaan we voor hoogtechnologische manieren om de boel te beheersen, niet een gedragsverandering.
Ondertussen leveren de huidige omstandigheden mooie waarnemingen op van wat minder vaak voorkomende soorten, dat is een positief effect van dit jaar.

Hans Coppens
Activiteitencoördinator

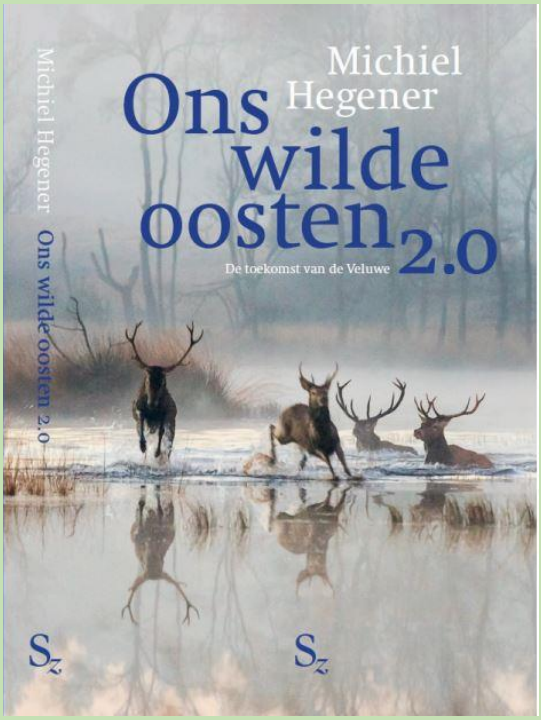

Programma 4e kwartaal 2022

woensdag 26 oktober

Publiekslezing
De Bronkerk Ugchelen 20:00 uur

Lezing door **Michiel Hegener**
"Ons Wilde Oosten, hoe nu verder met de Veluwe"

opgeven via knnv_lezing@outlook.com

Meer informatie: pagina 16

Voor de activiteiten van de werkgroepen verwijzen we naar onze website.

Veteranenlandgoed Vrijland

Nina de Vries

Kleine parelmoervlinder

Het is al weer een aantal jaren geleden dat ik voor het eerst hoorde van 'Veteranenlandgoed Vrijland'. Tijdens een vlindertelling op Vliegveld Deelen kwam het gebied ter sprake, wellicht kwam daar die dode grote weerschijnvlinder vandaan, die door de Birdwatch van Deelen gevonden was? Vanaf dat moment volg ik het gebied op waarneming.nl. Aan vlinders is daar genoeg leuks te zien: bosparelmoervlinder, grote parelmoervlinder, kleine parelmoer, keizersmantel, grote weerschijnvlinder, kommavlinder, mooie soorten die je niet overal op de Veluwe ziet.
Tot dit jaar bleef het bij volgen op waarneming.nl en goede voornemens om er op de terugweg van een telling op het vliegveld eens langs te gaan...

Pluimvoetbij

Maar, eindelijk, begin augustus kwam het er dan toch van. Ik had eerst een afspraak op de Hoge Veluwe, daarna was er genoeg tijd om andere leuke plekken te bezoeken. Omdat het nogal waaide en erg warm werd besloot ik niet langs de bekende plekken op de Hoge Veluwe te wandelen, maar een beschutter en schaduwrijker gebied te proberen.
Veteranenlandgoed Vrijland bleek een goed alternatief.
Het eerste vlindertje dat ik tegenkwam was een kleine parelmoervlinder. Tot een aantal jaren geleden nog een bijzonderheid in onze omgeving, maar sinds 2019 wordt hij ook steeds meer in het midden van het land waargenomen.
Daarna een pluimvoetbij, aan zijn poten dikke klompen stuifmeel. Altijd mooi om te zien.
Even later zag ik een vrouwtje bruin blauwtje, ze bleef maar rondvliegen boven een klein stukje berm met nauwelijks waarneembare plantjes. Tot ze eindelijk ging zitten en om eitjes af te zetten op de lobblaadjes van een Ooievaars- of Reigersbekje. Dat ze dat plantje had gevonden… zo minuscuul klein nog.
Maar de leukste waarneming vond ik toch wel de twee keizersmantels die ik tegen kwam. Een al wat oud en versleten vrouwtje en een mooi oranje mannetje. Gelukkig vlogen ze niet direct weg, maar kon ik ze goed bekijken. Enthousiast vertelde ik later aan Koos over deze leuke waarnemingen en twee dagen later, toen we toch naar Arnhem moesten, hebben we er ook een wandeling gemaakt. Helaas ging het net regenen toen we aankwamen en na de bui was er niet zoveel meer te zien. Wel kon ik de Reigersbek terug vinden waarop het bruin blauwtje eitjes had afgezet en nog foto's maken van dit kleine eitje.

Keizersmantel, man

Eitje bruin blauwtje

Het gebied leek ons boeiend genoeg voor een excursie met de insectenwerkgroep, dus de zaterdag erop een nieuwe kans.
Het was een klein gezelschap dat met de excursie mee ging, maar die was zeker de moeite waard.
Eerst hebben we uitgebreid stil gestaan bij gallen van de Ananasgalwesp. Waarom ze 'ananasgallen' heten is wel duidelijk.

Gal van de ananasgalwesp

Zwervende heidelibel

De keizersmantels hebben zich niet laten zien, maar we vonden o.a. wel een zwervende heidelibel, kommavlinder, meerdere kleine parelmoervlinders en een sleedoornpage.

Het Veteranenlandgoed is een bosrijk gebied met mooie brede wandelpaden en ruime cirkels vol bloeiende planten. Voor insecten een eldorado, zoveel nectar en stuifmeel. Ook veel Sleedoornstruiken en andere struwelen, wat veel variatie geeft. Nu met deze warme zomers een kleine oase op de droge Veluwe. Over het ontstaan van het landgoed is veel informatie te vinden op hun website:
https://veteranenlandgoedvrijland.nl/

Kommavlinder

Sleedoornpage

Foto's: Nina de Vries

What's in a name! Over heksen, geuren, smaken en lichaamsdelen…

Ruud Knol

Heksen, dwergen, reuzen

In deze DVJ nu eens geen beschrijving van een paddenstoelensoort maar een toelichting bij de nomenclatuur van paddenstoelen. Paddenstoelen spreken sinds mensenheugenis tot de verbeelding. Niet alleen door hun vorm en kleuren, maar vooral ook door hun onverwachte verschijnen. In de Middeleeuwen had men daar geen verklaring voor en dacht men die vreemde verschijningen toe aan allerlei duistere krachten. Hoe zou 't toch komen dat in dampige bossen plotseling die vaak vreemde gedrochten (lees: paddenstoelen) tevoorschijn kwamen? Waren er kabouters, trollen of heksen in het spel? Of was het een spel van de duivel, die soms eieren in de aardbodem achterliet, die opeens uitgroeiden tot wanstaltige vormen? Men had er geen verklaring voor en gaf vanaf de late middeleeuwen de eerste tot de verbeelding sprekende namen aan dit soort 'griezels', zoals **Satan**sboleet, **Duivel**sei, **Heksen**boter, **Heksen**boleet, **Heksen**schermpje en **Heksen**kring, afgewisseld met feeërieke aandoende namen als **Kabouter**wasplaat, **Elfen**wasplaat, **Elfen**bankje en **Elfen**schermpje. Soms verscheen een Griekse jongeling ten tonele: de **Adonis**mycena. Natuurlijk ontbreken ridders niet op dit podium, zoals de Purpergele **ridder**zwam, oftewel **Koning**smantel. Geen geel maar wél purper is ook te vinden in de hoed en lamellen van een hofgenoot van de koning: de **Page**mantel.

1 = Biefstukzwam, 2 = Zwarte kluifzwam, 3 = Hoorn-van-overvloed, 4 = Bloemkoolzwam, 5 = Aardappelbovist, 6 = Witte kluifzwam, 7 = Duivelsbroodrussula, 8 = Rodekool-/Amethistzwam, 9 = Levermelkzwam.

Geuren en smaken

Vaak zijn namen niet meer te achterhalen en soms onverklaarbaar. Aan de andere kant: soms zijn namen onmiskenbaar, en hebben ze alles te maken met smaak, eetbaarheid, giftigheid of ongenietbaarheid. Wat te denken van **Aardappel**bovist, **Rodekool**zwam, **Bloemkool**zwam, **Oliebol**zwam, **Biefstuk**zwam en **Kokosmelk**zwam. Of heerlijke soorten om aan te kluiven: de **witte** en **zwarte** Kluifzwam. We kennen ook soorten die uiterst scherp van smaak zijn. 'n Stukje proeven van de hoed van **Duivelsbrood**russula, en je vergeet die smaak nooit meer! De **Peper**boleet doet zijn naam ook eer aan, scherp als een Spaans pepertje op je tong. Daarentegen komt de **Kaneel**boleet niet aan zijn naam vanwege de smaak, maar meer vanwege

zijn kaneelkleurige hoed. De geur van levertraan roept herinneringen op als je aan de hoed van de **Levertraan**zwam snuift of wrijft. De naam “kaas” klinkt aanlokkelijk, maar ongenietbaar, dikwijls heel bitter, zijn **Kaas**zwammen, zoals de Zwetende **kaas**zwam. Vreemd is de naam hoorn-van-overvloed, ook wel Doodstrompet genoemd: je zou denken dat deze paddenstoel giftig en dodelijk is, maar het tegendeel is waar, want hij wordt als gedroogde specerij zeer gewaardeerd in de paddenstoelenkeuken. De naam 'Hoorn-

van-overvloed' verwijst naar de Hoorn des overvloeds uit de Griekse mythologie.
1 = Pagemantel, 2 = Elfenbankje, 3 = Reuzenbovist, 4 = Elfenwasplaat, 5 = Heksenboleet, 6 = Heksenschermpje, 7 = Heksenboter, 8 = Koningsmantel, 9 = Adonismycena

Lichaamsdelen
We kunnen ook namen tegenkomen die hun oorsprong vinden in namen van lichaamsdelen. Bekende voorbeelden zijn Judas**oor**, **Wimper**zwammetje, Week **oor**zwammetje, **Spekzwoerd**zwam en **Lever**melkzwam. Bolle buiken bestonden vroeger kennelijk ook al, getuige een grote groep bovisten, die behoren tot de groep van de **Buik**zwammen. Tot slot kennen we diverse gordijnzwammen die gekenmerkt worden door een opgezwollen voet en die we rekenen tot de klomp**voeten**. En het bloed komt terug in namen als **Bloed**roderussula en Eiken**bloed**zwam. Niet lachen, maar de **Bloed**weizwam heeft als synoniem **Blotebilletjes**.

1 = Bloedweizwam/Blote billetjes, 2 = Judasoor, 3 = Varkensoor, 4 = Spekzwoerdzwam, 5 = Fluweelpootje, 6 = Week oorzwammetje, 7 = Bloedrode russula, 8 = Levertraanzwam, 9 = Wimperzwammetje

Elke paddenstoel heeft nu een naam
….en zo heeft uiteindelijk elke paddenstoel een Nederlandse naam. Dat zijn er momenteel ruim 5500. Er is binnen de NMV zelfs een groepje deskundigen die hun hoofd gebogen heeft over het geven van een Nederlandse naam aan alle nieuw ontdekte paddenstoelen. De laatste keer dat die klus (die heel wat hersengekraak gegeven heeft) geklaard werd was in 2017, toen het boekje *LOF-prijs der Nederlandse taal* verscheen. Citaten uit het boekje: “De LOF- prijs wordt elk jaar door de Stichting Nederlands toegekend aan een persoon, groep of organisatie die zich bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt voor onze taal”. “In 2017 viel de eer te beurt aan vier mycologen die belangrijk hebben bijgedragen aan de uitbreiding van de Nederlandse nomenclatuur op hun vakgebied. De vier mycologen hebben een huzarenstukje verricht door 510 soorten die de laatste jaren (vóór 2017, red.) in de Lage landen ontdekt zijn, mycologisch en taalkundig verantwoord te classificeren en daarvoor heerlijke Nederlandse namen te bedenken”. En met ’n knipoog (maar wel écht serieus bedacht en goed gekeken naar structuur, (sporen-)vorm en kleur) lees je dan namen als Breedsporig wilgenuitbreekknikkertje, Diagonaalgestreepte brokkelspoorzwam, Spikkeldraadparelmoerknopje, Oogstrelend piekhaarkelkje, Grootsporige wilgenroosjesschurftzwam en Pruimharig sparrenborstelbekertje. What’s in a name…

Foto’s: Ruud Knol

Ledenmutaties

Nieuwe leden 3e kwartaal 2022 (t/m 03-09-2022)

Dayenne Suurd (overgekomen uit Wageningen)

Een gallenfeest bij het Woudhuis

Hilde Ham

Een rood-witte paal blokkeert de doodlopende Woudhuizermark. Illegale vuilstort zorgde voor deze ingreep. Elk nadeel heeft een voordeel. Minder auto's, minder uitlaatgassen en meer biodiversiteit in de bermen.

De bermen staan vol bloeiende planten. Miep noteert in sneltreinvaart: Stalkaars, Koekoeksbloem, Witte en Rode klaver, Kruipende en Scherpe boterbloem, Duizendblad, Bosandoorn en de nog net niet bloeiende Brede wespenorchis s.s. Als we door onze wimpers gluren, zien we een prachtig pointillistisch kleurenspel.

Opgewarmde vlinders zuigen nectar en vliegen snel van Bramen naar Akkerdistels en Koninginnenkruiden. Op de Echte valeriaan zit een Gevlekte smalboktor uitdagend te snoepen. "Zien jullie me wel?"
Een Kleine rode weekschildkever verplaatst zich langzaam tussen een Smalle en Grote weegbree. Rupsen van de Sint-jacobsvlinder hebben hun waardplant, Jakobskruiskruid, bijna helemaal kaal gevreten. Massaal rukken de geelzwart gestreepte zebra's op naar het volgende slachtoffer. Er is volop voedsel voor iedereen.

Ook voor de Gewone kruisbloemgalmug (Grosscurt, p.122, 123), die als larve in de bloemgal op zijn uitverkoren waardplant Akkerkers zit. De gastheer vormt zijn voedselvoorraadkast en veilige woning tegen predatoren. De larven van galmuggen zuigen de plantensappen van Akkerkers op om eiwitten te betrekken. Deze worden gedeeltelijk afgebroken en vervolgens weer in de plant gebracht. De plant reageert hierop door galvorming.
De groene, ei- of flesvormige Gewone boerenwormkruidgalmug (Grosscurt, p.154, 155) is ook uiterst kieskeurig en heeft een parasitaire, symbiotische relatie met geel bloeiend Boerenwormkruid, zoals de naam al indiceert.
De Havikskruidgalwesp (Grosscurt, p. 174, 175) gebruikt Havikskruid als kraamkamer voor de voortplanting en legt met haar legboor eitjes in stengels waardoor enorme, roze gekleurde zwellingen ontstaan. Aan de buitenzijde van de uitstulping, die op een vulkanische uitbarsting lijkt te staan, ontstaan donzige, witte haren. Deze larve scheidt eveneens gal inducerende stoffen af. Aanvankelijk is de galbehuizing vrij zacht. Daarna verhardt deze. De kleur verandert van roze naar groen en bruin.
Als het met de planten niet goed gaat, heeft dit ook gevolgen voor de larven.

Gewone kruisbloemgal

Gewone boerenwormkruidgal

Havikskruidgal

Deze abnormale weefseluitstulpingen manen tot stilstand. De woekeringen roepen tegelijkertijd nieuwsgierigheid, verwondering en heel veel vragen op. Wat is hier aan de hand? Hoe verloopt de interactie tussen een gal en plant of boom. Wanneer accepteert een plant een gal? Hebben planten en bomen ook verdedigingsmechanismen tegen deze indringers? Wie heeft er vooral baat bij dit ingenieuze systeem? Samengevat veroorzaken blad-, bloem-, knop-, meeldraad-, schors-, stengel- en wortelgallen wonderlijke woekeringen en fraaie vervormingen op planten en bomen. Stoffen die worden afgescheiden door eieren of larven van vliegen, muggen, mijten, luizen of wespen veroorzaken gallen.

We verlaten het asfalt en volgen een slingerend pad langs drie vennen met hier en daar plukken Struik- en Dophei. Een Tamme kastanje staat fraai in bloei. Boven het water dartelen juffers en scheren libellen. Eén rustende libel op een tak midden in het water valt me op. Omdat ik deze libel niet meteen op naam kan brengen, maak ik twee foto's. Tijd voor meer foto's krijg ik wel, maar neem ik niet. Ik wil de anderen niet te veel ophouden met mijn getreuzel. Bovendien is de libel waarschijnlijk door onze aanwezigheid alweer gevlogen. Dubbelloof staat aan de rand van het stilstaande water.

In het bos trekken bladeren van bomen onze aandacht. Sporkehout (ofwel Vuilboom), Amerikaanse vogelkers en het Amerikaans krentenboompje zijn lastig uit elkaar te houden. Marchien plukt van iedere boom een blad en legt uit waar we vooral op moeten letten:
“De nerven van het gaafrandige Sporkehoutblad zien er geprononceerder en iets donkerder uit. Het langwerpige, elliptische blad van de Amerikaanse vogelkers is met een duidelijke punt spitser, het groen is wat lichter van tint en het glanzende, onbehaarde blad voelt gladder en leerachtig aan. Voel maar”.
Het blad wordt tussen vingers gekneed en gekneusd.
“Kijk en vergelijk. Dit blad van het Amerikaans krentenboompje heeft een zeer fijn gezaagde rand, is wat ovaler van vorm, iets donkerder van kleur en de nerven zijn minder uitgesproken”.

links: Sporkehout *midden: Amerikaanse vogelkers* *rechts: Amerikaans krentenboompje*

Als ik met een excursie van de Plantenwerkgroep meega, leg ik geen grote afstanden af, maar leer ik veel. Na een paar passen staan we opnieuw stil bij een veernervig, golvend en licht glanzend Beukenblad. Op de bovenkant zitten harde, uivormige, roze gallen. Bijnaam: Tepelgallen. De 5-10 mm hoge en aan de basis 3-5 mm brede, kale, dikke gallen zijn van Beukengalmuggen (Grosscurt, p.140-142), *é*é*n* van de grootste galmuggen in Europa. In elke gal woont een larve. De naar boven puntig uitlopende, gladde gallen verkleuren van groen naar rood en laten los, zodra het blad in de herfst vergeelt. De larve of pop overleeft en overwintert op de grond. In het voorjaar (eind maart, begin april) komen de galmuggen tevoorschijn. Ze leggen eitjes op de knoppen van beuken. Na het uitkomen van de eitjes beginnen de larven aan het beukenblad te eten. Meestal heeft het gal-veroorzakende organisme alleen voordeel bij de gallen en de gastheer nadelen. Verminderde vitaliteit, vertraagde groei van een waardplant of het uitblijven van bloei en zaadvorming zorgen voor een slechtere gezondheid.
Bladgallen heb je in allerlei soorten, maten, verschijningsvormen en kleuren. De Esdoorngalwesp vormt een eenheid met de Esdoorn (Grosscurt, p. 190).

Beukengal

Esdoorngal

Galappel

Aan de onderkant van Zomereikbladeren parasiteren galappelwespen in groengele galappels. In de herfst kleuren deze ronde, ietwat stoppelige ballen rood en zijn soms niet te onderscheiden van echte. Je zou er zo een hap van nemen. Vervolgens verkleurt de appel, lijkt te gaan rotten en wordt bruin. De Galappelwesp profiteert niet alleen van de Zomereik. Zestig symbionten hebben de Eik als favoriete waardboom, waaronder de Knikker-, Knopper-, Eikenstuiter- en de zeldzame Ramshoorngalwesp (Grosscurt, p. 161, 162). De vorm van de gal is regelmatig richtinggevend voor de naam: beurs- (bijv. op ereprijs), blaas- (bijv. op els), buidel- (bijv. op iep), hoorn-, knobbel-, spiraal- (bijv. op Italiaanse populier), satijnknoop-, lens- of de beeldschone rozenmosgal (Grosscurt, p. 184).
De mosgal, slaapappel of bedeguaar (= scherp gedoornde) zijn andere namen voor rozenmosgal. In het centrum van de gal zitten enige tientallen kamers, elk met een larve. Soms zijn de kamers met elkaar vergroeid. De gallen kunnen op verschillende delen van de roos voorkomen, zoals aan het eind van een tak, maar ook op diverse onderdelen van een bloem (kelk- of kroonbladeren, meeldraden) of rozenbottel. De Rozenmosgalwesp prefereert droge zomers met een gemiddelde temperatuur van minimaal 18 graden Celcius en zwakke waardplanten.

Knikkergal

Ramshoorngal

Rozenmosgal

De volgende dag ga ik terug naar het Woudhuis. De op naam gebrachte libel blijkt namelijk zeldzaam te zijn: Gevlekte Witsnuitlibel. Om twijfel weg te nemen hoop ik een paar scherpere foto's te kunnen maken. Als ik aan kom fietsen, slaat mijn hart van schrik over. Wat een kaalslag! Beide bermen van de Woudhuizermark zijn gemaaid. Weg planten-, bloeiende bloemen- en groteske gallenpracht. Weg voedsel, nest- en schuilplekken voor alle insecten.
Ecologisch maaibeheer is een noodzakelijk 'kwaad' in veel bermen, groenstroken, op dijken en langs het spoor. Maaien en het afvoeren van maaisel houden een graslandvegetatie in stand. Als er niet gemaaid wordt, verandert de berm snel in bos.
Langs onze infrastructuur is begrazing door koeien of schapen meestal niet mogelijk. Maaien vervangt daarom op veel plaatsen begrazing. Op zandbodems is één maaibeurt per jaar in de nazomer of herfst meestal toereikend.
Wie de bermen van dit gedeelte van Het Woudhuis maait, weet ik niet. De gemeente Apeldoorn? Natuurmonumenten, eigenaar van landgoed Woudhuizen? Een boer? Of het lintdorp Klarenbeek? Het grotere, landelijke gebied *Woudhuis* met een oppervlakte van 6,64 vierkante kilometer valt administratief namelijk onder Klarenbeek.
De Brede wespenorchissen weten het sowieso niet en komen dit jaar niet meer in bloei. Wellicht krijgen ze volgend jaar een nieuwe kans.

Grosscurt, A., 2017. Plantengallen. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Foto's: Hilde Ham

Broedplaats voor nieuw leven

Hilde Ham

In 2019 schreef Yvonne Zwikker in De Vier Jaargetijden over het vogeltelproject bij Van der Valk aan de Landgoedlaan in Apeldoorn. Corona zorgde er in 2020 voor dat de tellers niet in actie kwamen. Inmiddels is de derde telronde afgerond. Hoogste tijd om de laatste stand van zaken in kaart te brengen.

Plattegrond omgeving Hotel Van der Valk

In de vroege ochtend ligt het landschap van 20 ha. er vredig bij. Dauwdruppels hangen als parels aan grassen. Een hoogstamboomgaard, fraaie waterpartijen, oude bomen, bosstruwelen, woekerende braamstruiken, brandnetels voor de rupsen van Dagpauwoog, Kleine vos, Gehakkelde aurelia en Atalanta plus gele, roze en witte bloemenzeeën van Boterbloemen, Grote ratelaars, Echte koekoeksbloemen en Margrieten geven vorm, inhoud en kleur aan de uitgestrekte beleeftuin. Putters snoepen volop van Kaardenbol- en Distelzaden. Het kwaliteitszaad van de Cruydt-Hoeck levert nectarrijke bloemen voor rondzoemende Steen- en Akkerhommels en Honingbijen. In de houten bijenstal produceren ze goudkleurige honing.
Hazen rennen hard weg, zodra ze mensen opmerken en verstoppen zich in het hoge gras. Ondergronds levende Mollen laten bovengronds hun merktekens achter. Jonge Wolvarkens consumeren voedselresten, woelen de aarde systematisch om en schuren hun huid aan een grote borstel die stevig vastzit aan een boom. Scharrelkippen zijn tijdelijk in hun vrijheid beknot.

De ophokplicht volgt op de zeer besmettelijke vogelgriep. Desalniettemin produceren zij kakelverse eieren voor alle gasten. Het kippenvoer trekt bovendien Heggen- en Huismussen aan. Zij prikken graag een graantje mee.

Een minpuntje is de herrie van de A50. In het goed geïsoleerde hotel heb je daar weinig last van. Afhankelijk van de windrichting hoor je buiten het monotone geluid van langsrazende auto's. Toch went ook dit achtergrondgeluid. Overdag valt de ruis sowieso mee door wandelende en pratende gasten, buurtbewoners die honden uitlaten en omgekeerd, langsfietsende scholieren, zakenlui die op het parkeerterrein hun Tesla opladen, airco's, voetballende jongelui, een schaapherder die een hond leert om naar hem te luisteren met een paar schapen, een kok die na het ontbijt pauzeert en met een in het zwart geklede serveerster in gesprek is.

Buizerds, Slecht- en Torenvalken vliegen, loerend op prooi, razendsnel over het gebouw. Het Van der Valk imperium gebruikt echter geen valk, maar een toekan als logo. De toekan is afkomstig van het in 1950 geopende vogelpark Avifauna in Alphen aan den Rijn. In 1956 werd dit park door de familie gekocht. De toekan als beeldmerk bleef gehandhaafd en wordt tot op de dag van vandaag door alle nazaten van het gigantische hotel- en horecaconcern gebruikt.

Binnenskamers bruist het van de energie. Vóór, tijdens en na de verrassend "Vroege Toekan Weken" wordt er volop gefeest, geborreld, gewerkt, geluierd, gezwommen, gekookt, gegeten en vergaderd. Wat er zich in de luxe slaapkamers afspeelt, blijft het diepste geheim. Buitenshuis bouwen vogels uitnodigende liefdesnesten in het voorjaar, wordt er flink gepaard en volop voor nageslacht gezorgd.

Een slimme spreeuw kraakt een riante, koninklijke Steenuilenkast. Jonge spreeuwen hebben tot in september een bruin, onopvallend verenkleed. In navolging van hun ouders tasten ze de bodem van weilanden en grasvelden af op zoek naar insectenlarven, waaronder emelten van de langpootmug.

Steenuilenkast

Jonge Spreeuw

Woningnood geldt niet voor Kool- en Pimpelmezen. Zij hebben ruime keuze uit alle genummerde nestkasten die her en der aan oude, hoge bomen vlakbij de hoofdingang hangen. De standvogels bezetten meerdere houten woningen. Het is druk met aan- en afvliegende ouders. De jongen in de kasten schreeuwen "We hebben honger". Ouders zijn ongeveer 20 dagen druk met het op en neer vliegen en continu aanslepen van voedsel dat uit rupsen en larven bestaat. Daarna vliegt het jonge grut pas uit. Bij een optimale gezinsplanning valt de geboorte van jonge mezen samen met een "rupsenpiek".

Geen park, kanaal of sloot in Nederland gelegen bij een locatie van het succesvolle Toekan keizerrijk, of er leven Meerkoeten. Ze eten vooral de volop aanwezige waterplanten en gras. Het zoete water met oevervegetatie volstaat voor de weinig eisende, zwarte vogel met witte snavel en bles. Verstopt in het riet, niet ver van de A50, broedt een Meerkoet op een onbekend aantal eieren (doorgaans 5-10). Een Meerkoet heeft meestal één legsel per jaar. Zelden twee, maximaal drie vervolglegsels per broedseizoen.
De eileg is van half maart tot in juli met een piek eind april en in mei. De broedduur: 21-25 dagen. De jongen verlaten het nest meteen en kunnen na zo'n 56 dagen vliegen. In het begin voeren de ouders.
Tijdens het broedseizoen verdedigen Meerkoeten hun territorium fel tegen indringers. Zodra er jongen zijn, wordt het menu uitgebreid met waterdieren, waaronder slakken en visjes.

Broedende meerkoet

De vier jongen van het Waterhoen hebben hun komvormige nest tussen de dichtbegroeide gele en witte lissen inmiddels verlaten.
Tijdens het ronddobberen letten ze angstvallig op de staart van hun moeder. Zodra deze omhoog gericht is, worden de witte onderstaartdekveren goed zichtbaar. Dreigt er gevaar, dan volgen de jonge waterhoentjes deze witte signaalveren.

Meerdere vrouwtjes leggen soms eieren in hetzelfde nest, zogenoemde dumpnesten. Jongen uit een eerder broedsel helpen mee met het verzorgen van kuikens uit een later nest. De jongen kruipen meteen uit het nest en kunnen na een dag of 50 vliegen. Aan voedsel geen gebrek bij Van der Valk. Binnen trekt het copieuze ontbijtbuffet alle gasten uit hun slaapkamers naar het restaurant. Buiten zorgen waterplanten, grassen, insecten, spinnen, kikkervisjes, maar soms ook eieren van andere vogels voor een uitstekend ontbijt, lunch of diner voor de snelgroeiende Waterhoentjes.

Jong Waterhoentje

Eksternest

Bij een groot, rommelig ogend nest vliegt een opvallend schetterende Ekster af en aan. Er valt geen ontkomen aan het harde Èkèkèkèk geluid. De vogel met groot adaptief vermogen houdt de buurt angstvallig in de gaten. Of er jongen zijn is onduidelijk. Eksterpubers zijn er in elk geval nog niet, want die zijn in geen velden of wegen te bekennen. Deze pubers zwerven rond in groepjes, totdat ze een jaar of drie zijn.
De gevarieerde maaltijden bestaan uit insecten, spinnen, rupsen en wormen, in de winter aangevuld met zaden, vruchten, brood en etensresten van mensen. Daarbij zijn het aaseters. Ze ruiken dode dieren en ruimen hen op. Ook zie je ze wel eens op schapen en koeien zitten. Dan pikken ze net als de Rood- en Geelsnavelossenpikker parasieten van hun rug en nek.
Blij dat die superslimme vogels er zijn. Want slim zijn ze. Als één van de weinige diersoorten doorstaan ze de “spiegelproef”. Dit betekent dat ze zichzelf herkennen in een spiegel en dus een vorm van zelfbewustzijn hebben. Bij deze proef word je met een stip op je hoofd voor een spiegel gezet. Raak je de stip aan op je eigen hoofd, dan snap je dat jij jezelf ziet. Mensen doen dit rond hun tweede jaar. Verder slagen mensapen, dolfijnen en Aziatische olifanten erin. Eksters dus ook!

Een gat in een kleine zandwand toont een vaag wit spoor van uitwerpselen. Waarschijnlijk een bezette IJsvogelbroedplaats? De kleurrijke IJsvogel staat erom bekend dat hij in het water duikt zonder een grote plons te veroorzaken. Zijn gestroomlijnde snavelvorm zorgt namelijk voor heel weinig waterweerstand. Om tot de meest effectieve en efficiënte vorm van een kogel- of hogesnelheidstrein te komen, met snelheden van max. 300 km per uur, keek de Japanse ingenieur Eiji Nakatsu naar de snavel van de IJsvogel. Dit nabootsen van technieken, structuren, vormen en methodes in de natuur om er menselijke vraagstukken of problemen mee op te lossen heet “Biomimicry”.

Nestgaten

IJsvogel

In een forse Klimop woont een Kerkuil met fraai verenkleed en hartvormige gezichtssluier. Deze loopt van de wenkbrauwen rond het oog naar de snavel en helpt om goed te horen. Het is een soort trechtervormige krans van stijve veertjes, die binnenkomende geluidsgolven opvangt en naar de oren aan de zijkanten van de kop leidt. De zwartachtige uilen- of braakballen verraden zijn aanwezigheid. Het uitpluizen van braakballen levert onverteerbare skeletresten van woel- en spitsmuizen en ratten. Gelukkig ontbreken gerechten met deze knaagdieren op Van der Valks menu, zodat er genoeg overblijft voor de uilen.
De A50 op steenworp afstand is voor Van der Valk een voordeel, voor de Kerkuil een nadeel. Als ze jagen, vliegen ze laag langs wegbermen, vlak boven de grond. Door de zuigende werking van snelheidsduivels is het risico op aanrijdingen groot.

Braakbal

Kerkuil *foto: Hiltje Begieneman*

Tot slot nog dit. Inmiddels zijn er 52 soorten vogels geïnventariseerd. Een mooi aantal. Pioniers waaronder de Kleine plevier zijn verdwenen. De Bosuil die jarenlang op Groot Schuylenburg in de holte van een oude boom broedde, ontbreekt nog. Laten we hopen dat deze mooie vogel zich ook op korte termijn laat horen en zien. Hoewel een bosuil er niets aan heeft, is er geen gebrek aan (on)genummerde nestkasten bij Van der Valk.

Alle foto's van Hilde Ham, behalve foto kerkuil

Poelen op de kaart

Robbin Buitink, Stichting Landschapsbeheer Gelderland

Een poel aanleggen is één ding, een poel onderhouden is een tweede. Nogal wat poelen in de provincie Gelderland zijn aan het dichtgroeien en verlanden. Daarmee verdwijnt veel geschikt leefgebied voor amfibieën, reptielen, libellen en veel soorten waterbeestjes. Poelen.nu zet poelen op de kaart.
De website Poelen.nu is door RAVON ontwikkeld en al sinds 2016 in de lucht. Inmiddels staan er al meer dan 15.000 poelen op de kaart weergegeven, vooral in Brabant en Gelderland. In 2021 zijn RAVON en Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) voor de provincie Gelderland in drie pilot-gemeenten gestart met het opleiden van vrijwilligers om de onderhoudstoestand van een poel te kunnen beoordelen. Zo wordt duidelijk waar beheer noodzakelijk is om de poel (weer) te laten functioneren. De vrijwilligers geven elke poel een beoordeling op Poelen.nu.
De gemeente Apeldoorn was één van de drie pilot-gemeenten. Vrijwilligers zijn aan de slag gegaan en hebben 245 van de 648 aanwezige poelen in de gemeente bezocht en een oordeel gegeven over de onderhoudstoestand. Ruim 100 van de bezochte poelen hebben dringend onderhoud nodig om ecologisch goed te functioneren.
RAVON en SLG adviseren de pilot-gemeenten welke poelen als eerste zouden moeten worden aangepakt en waar mogelijk financiering is voor onderhoud. Het ziet ernaar uit dat er uit de Poelen.nu-werkgroep ook vrijwilligers komen, die particulieren straks willen gaan helpen met het onderhoud. SLG heeft hiervoor speciaal gereedschap te leen zoals krooshekkels, baggernetten, waadpakken, zeisen en rietmaaiers. Bekijk eens het speciale infoblad op https://slgelderland.nl/kennisbank/poel. Ook op de site poelen.nu is ook meer informatie te vinden over poelen.

KNNV-lezing woensdag 26 oktober 2022

Ons Wilde Oosten door Michiel Hegener

Uitnodiging

Spreker Michiel Hegener
Onderwerp: Ons Wilde Oosten 2.0, De toekomst van de Veluwe

Gezien de huidige discussies rond stikstof, grondgebruik en watertekort een ideaal onderwerp om eens nader te bekijken, beluisteren en waar mogelijk er over discussiëren.

Waar : Bronkerk Ugchelen
Wanneer : woensdag 26 oktober 2022
Tijdstip : 20:00 tot 22:00 uur

Zaal open vanaf 19:30 uur

Entree voor leden KNNV en/of IVN gratis, alle anderen vragen we een tegemoetkoming van €2,50

Lezing bijwonen? Geef je dan op via: knnv_lezing@outlook.com

Vermeld naam, aantal personen, wel of geen lid KNNV/IVN en telefoonnummer.
Er volgt altijd een bevestiging van de inschrijving

Met vriendelijke groet, het Activiteitenteam

Meer informatie over Michiel Hegener: https://www.michielhegener.nl

Michiel gebruikt zijn boek als basis voor de lezing, het boek zal op de avond zelf te koop zijn.

link voor het boek

Hoogveen in Ierland

Jan Folbert

Turfblokken

Afgelopen juni waren Ineke en ik, na twee jaar uitstel door corona, op rondreis door Ierland. Eén van onze doelen was het bezoeken van een hoogveengebied, dat in de jaren tachtig van de vorige eeuw door een landelijke stichting in eigendom was verkregen en daarna met als status 'natuurgebied' is overgedragen aan de Ierse overheid. De Apeldoornse KNNV bleek te hebben beschikt over enkele participatiecertificaten. De overdracht ging onder andere gepaard met een congres in Nederland waarbij werd gewaarschuwd zuinig te zijn op de hoogveengebieden en met name te hoeden voor ontwatering.

Ierland bezit veel hoogveen, dat meestal wordt aangeduid als 'bog'. We troffen inderdaad uitgebreide hoogveengebieden, waarin tot onze verbazing bijna overal turf werd gestoken.

We zijn er niet helemaal zeker van of we het bovenbedoelde gebied inderdaad hebben gevonden en dit ook daarvoor geldt. Onze indruk was, dat er door de turfstekerij behoorlijk ontwaterd werd en de kwaliteit van het hoogveen niet erg florissant is. Het was ons niet duidelijk of deze turfwinning op legale basis plaatsvindt.

Enkele weken geleden stond in de NRC het volgende 'Ikje' dat toch enig licht werpt op deze kwestie:

In de huidige tijd van energieschaarste zal van zo'n verbod wel niet veel terechtkomen.

ikje

Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. Een Ikje is een persoonlijke ervaring of anekdote in maximaal 120 woorden. Insturen via ik@nrc.nl

GRAFSTEEN

Ierland. Een pub in een klein dorp. Een kleine dikke man blaast rook in mijn gezicht. Soan is zijn naam, hij maakt grafzerken. Zijn huis verwarmt hij met turf. „De regering wil het verbieden vanwege CO_2-uitstoot." Hij gebaart naar de donkere hemel. „Wat denken onze ministers als zij voor een VN-conferentie naar New York vliegen?" Een dunne, bebrilde man groet hem en loopt naar zijn auto. „Die gaat naar Oekraïne, vechten tegen de Russen." Ik roep de man, maar de auto rijdt al weg. „Hem zien we niet meer terug. Ik zal een mooie steen voor hem maken."

Henk van Middelaar

Vakantievertier

Hans Coppens

Afgelopen augustus hadden we geluk bezoek te krijgen van een Koninginnenpage.
Op zich is het bezoekje al een reden om blij te zijn, maar deze begon met ei-afzet op het wortelloof in de moestuin.
Het werd daarmee mogelijk om het proces van ei-afzet tot en met rups te volgen.

Koninginnenpage op wortelloof

Afgezet eitje

rups

rups

rups

rups

De fase van rups naar pop naar vlinder hebben we niet kunnen volgen omdat de rupsen toen ze groot en dik waren plotseling verdwenen; hopelijk om ergens te verpoppen.
De eitjes zijn onooglijk klein (1-2mm), na een dag of 7 komt er een rupsje van ongeveer 2-3 mm uit, dat zich als een razende volvreet en een aantal keer vervelt. Na elke vervelling is de kleur veranderd en wordt steeds feller groen.

Als afsluiting een video van de vraatzucht:

https://www.dropbox.com/s/9dcza7e0vlz91we/IMG_0812.mov?dl=0

video en foto's: Hans Coppens

Aanvulling op de metamorfose van de koninginnenpage

Nina de Vries

Twee jaar geleden kreeg ik van een vriend een rups van een koninginnenpage die hij gevonden had op de moestuinen bij park Zuidbroek. Samen met de kinderen van de BSO waar ik toen werkte hebben we deze rups groot gebracht. De rups zat in een grote glazen bak, afgedekt met vitrage en kreeg elke dag voldoende voedsel. In de bak hadden we ook een takje gezet, waaraan hij kon verpoppen. De pop heb ik mee naar huis genomen en om achter in de tuin te laten overwinteren. In het voorjaar van 2021 is daar een mooie koninginnenpage uitgekomen. Hierbij een kort fotoverslag.

Rups gaat verpoppen

Pop in de herfst

Pop in het voorjaar

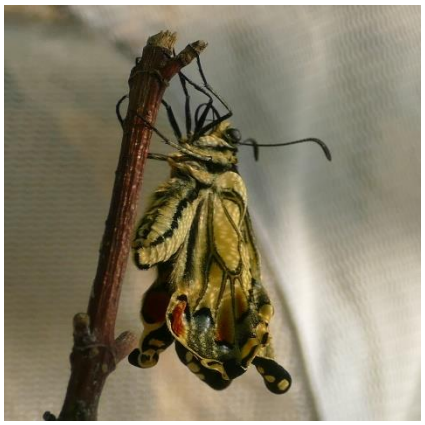

Koninginnenpage net uit de pop

Koninginnenpage volledig opgepompt

Koninginnenpage vrij om te vliegen…

Foto's: Nina de Vries

KNNV - boeken

Ben Keizer

Boeken van de KNNV Uitgeverij

Wil je een boek aanschaffen bij de KNNV Uitgeverij? Bestel die dan via onze afdeling, want dat heeft voordelen voor jezelf en voor onze afdeling.

- Je krijgt de boeken voor de ledenprijs (10% korting)
- Je betaalt geen verzend- en of administratiekosten.
- Als de boeken binnen zijn krijg je bericht over de bezorging of het afhalen van de bestelling.
- Betaling per bank bij levering.
- En … de afdeling Apeldoorn wordt er ook nog financieel sterker van.

Kijk op de website www.knnvuitgeverij.nl voor een overzicht van alle boeken en volg periodiek de e-mails met boekennieuws.
Bestellen kan bij Ben Keizer: b.keizer9@gmail.com of 06-37419143.
Het kan gebeuren dat de bestelde boeken enige levertijd hebben, omdat gratis verzending door de uitgeverij afhankelijk is van hoeveel boeken er op onze bestellijst staan. Bestel daarom wel tijdig.

OUDE BOEKEN SERVICE

Wat doe je met die mooie maar wellicht oude natuurboeken die u niet meer leest? Zonde om ze weg te gooien. De OUDE BOEKEN SERVICE helpt je om een KNNV-lid te vinden die jouw mooie boeken wil overnemen.
Wil je boeken aanbieden?
Neem contact op met Jan Kerseboom, tel. 055-5338323 of mail j.kerseboom6@chello.nl. Overleg met hem wanneer de boeken bij hem gebracht kunnen worden. Hij maakt een lijst van alle titels en bepaalt de prijs. Tijdens lezingen en op natuurmarkten, waar wij als afdeling aan meedoen, worden de boeken aangeboden. De opbrengst is voor onze eigen afdeling.
Wil je boeken overnemen?
Op de website staat een lijst van beschikbare boeken (onder "overige info/ boeken"). Maak je keuze en neem contact op met Jan. Maak met hem een afspraak om het boek te bekijken en op te halen.
Wat gebeurt er met de onverkoopbare boeken?
Wanneer de boeken binnen 1 jaar niet verkocht zijn dan worden ze afgestaan aan de landelijke KNNV. Zij verkopen dan onze overgebleven boeken en de opbrengst is voor de landelijke KNNV.

Lidmaatschap

Contributie per jaar: € 32,00, huisgenootleden € 18,00 jeugdleden (jonger dan 25 jaar) € 15,00.

Opgeven als lid van onze afdeling Apeldoorn bij Gerrian Tacoma, tel. 055-534 0943, ledenadministratie@apeldoorn.knnv.nl of via de website.
Opzeggen van het lidmaatschap kan uitsluitend schriftelijk of per e-mail (wordt definitief als dit per e-mail bevestigd is) en wel per 1 januari met een opzegtermijn van 2 maanden (dus uiterlijk 31 oktober).
Betaling vóór 1 februari van het lopend jaar op IBAN rekeningnummer **NL88 TRIO 0338 7457 34**, ten name van KNNV, afd. Apeldoorn te Apeldoorn.

Algemene informatie KNNV afdeling Apeldoorn

Doel van de KNNV is het verbreiden van de kennis van de natuur in de ruimste zin van het woord en meewerken aan de bescherming van natuur en landschap door het voeren of steunen van acties, die hierop gericht zijn. De afdeling Apeldoorn van de KNNV is opgericht op 16 december 1911.
Afdeling Apeldoorn heeft een Insecten-, Paddenstoelen-, Planten-, Vogelwerkgroep en een Werkgroep Sprengen en Beken. Iedere werkgroep organiseert excursies en lezingen. Deze worden als regel in de algemene agenda opgenomen. Alle leden en huisgenootleden van de afdeling mogen aan deze activiteiten deelnemen.
De bijeenkomsten van alle werkgroepen zijn op dinsdagavond volgens onderstaand schema.
Locatie: Wijkcentrum Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn

Vwg	Plwg	Iwg	Pawg	WgS&B
1e dinsdag van de maand	2e dinsdag van de maand	3e dinsdag van de maand	4e dinsdag van de maand	5e dinsdag = 1x per kwartaal

Voor aanvangstijdstip en over wat de werkgroepen doen, kunt u informatie krijgen bij onderstaande werkgroepcoördinatoren en op de afdelingswebsite: https://apeldoorn.knnv.nl/

Bestuur

Voorzitter	Jacob Ruijter	06-2217 2410	voorzitter@apeldoorn.knnv.nl
Secretaris	vacant		secretaris@apeldoorn.knnv.nl
Penningmeester / Ledenadministrateur	Gerrian Tacoma	055-534 0943	penningmeester@apeldoorn.knnv.nl ledenadministratie@apeldoorn.knnv.nl
Activiteitencoördinator	Hans Coppens	06-4312 9217	jjm.coppens@icloud.com

Werkgroepcoördinatoren

Insectenwerkgroep	Koos Middelkamp	055-366 7693	midtip@planet.nl
Paddenstoelenwerkgroep	vacant		
Plantenwerkgroep	Marchien van Looij	055-355 0149	m-vanlooij@hetnet.nl
Vogelwerkgroep	Rein van Putten	055-541 2454	rein.van.putten@online.nl
	Ineke Klaver	055-541 2107	icklaver@hotmail.com
	Paul Vermeulen	06-5181 5440	paul.vermeulen@hetnet.nl
	Evelien Schermer	055-533 6273	evelienschermer@hetnet.nl
Werkgroep Sprengen en Beken	Hans van Eekelen	055-533 0988	hans.veek@gmail.com

Commissies en overige adressen

Activiteitencommissie	Hans Coppens	06-4312 9217	jjm.coppens@icloud.com
	Miep Verwoerd	055-533 7328	m.verwoerd3.1@kpnmail.nl
	Klaske de Jong	0578-61 4190	klaske.de.jong@gmail.com
	Philip Claringbould	06-3617 3548	p.zonnig@gmail.com
Promotiecommissie	Jacob Ruijter	06-2217 2410	voorzitter@apeldoorn.knnv.nl
	Jan Kerseboom	055-533 8323	j.kerseboom6@chello.nl
	Evelien Schermer	055-533 6273	evelienschermer@hetnet.nl
De Vier Jaargetijden Redactie	Hans Coppens	06-4312 9217	redactie@apeldoorn.knnv.nl
	Ineke Klaver	055-541 2107	redactie@apeldoorn.knnv.nl
	Nina de Vries (opmaak)	06-8194 1222	redactie@apeldoorn.knnv.nl
Bezorging (coördinatie)	Jannie Aalders	055-366 4140	j.aalderstamboer@upcmail.nl
	Ineke Klaver	055-541 2107	icklaver@hotmail.com
Boekenverkoop	Ben Keizer	06-3741 9143	b.keizer9@gmail.com
Webmaster	Paul Vermeulen	06-5181 5440	webmaster@apeldoorn.knnv.nl